

Fafo Østforum seminar 26.10.2010 "Polonia i Oslo 2010"

Fafos levekårsundersøkelse blant polakker i Oslo

Kommentar ved Julia Maliszewska, ombud for polske arbeidere i

Oslo Bygningsarbeiderforening, Fellesforbundet

- Levekårsundersøkelsen er viktig. Det er spesielt viktig at funnene Fafo har gjort kommer frem nå som debatten om vikarbyråene er i full gang.
- Det er i hovedsak polakker og andre utlendinger som jobber i vikarbyråer som opererer i byggebransjen. NHO Service og vikarbyråene selv hevder stadig vekk at vikariatet ofte fører til fast ansettelse.
- I undersøkelsen kommer det frem at kun 19 % av de polske bygningsarbeiderne er fast ansatt i en norsk bedrift. Det bekrefter våre erfaringer om at de fleste polakker er midlertidig ansatt og ansatt i vikarbyråer. Og at vikarene sjelden får tilbud om fast jobb i bedriftene de er leid ut til.
- Undersøkelsen bekrefter også det vi har sett tendenser til, nemlig at det i byggebransjen er blitt en annen form for sosial dumping. Det er færre tilfeller av grov lønnsdumping. Men flere er midlertidig ansatt. Og særlig mange er ansatt i vikarbyråer med elendig stillingsvern.
- Vi er bekymra for at den typen utleievirksomhet vi har i byggebransjen er i ferd med å bli legitim.
- Det var rimelig lett å overbevise folk flest om at grov underbetaling av polske arbeidere er umoralsk og at det må gjøres noe med. Det er langt vanskeligere å formidle hvor ille det er å jobbe i et vikarbyrå slik det foregår i byggebransjen, der de såkalte vikariatene sjelden eller aldri fører til fast ansettelse.
- I byggebransjen er det ikke tillat å prosjektansette folk. Dette løser bransjen ved å leie inn folk fra vikarbyråer. Om de ansatte er prosjektansatte i vikarbyråene er dette i realiteten en prosjektansettelse. Vi mener at leievirksomheten i byggebransjen er en omgåelse av forbudet mot midlertidig ansettelse.

- Produksjonsbedriftene har en kjerne av egne ansatte og supplerer med innleid arbeidskraft. Innleie blir forsvart med behovet for hjelp i sesongtoppene, men de såkalte toppene tar aldri slutt.
- Produksjonsbedriftene ansatte langt færre enn det var behov for gjennom hele høykonjunkturen. Det var knapt en byggeplass i Oslo uten et betydelig innslag av innleie. Når krisa kom kastet man nærmest ut polakkene på dagen, mens det i media ble fremstilt som om krisa ikke var spesielt stor. Og at langt færre mistet jobben enn man fryktet.
- Flere polakker føler seg diskriminert viser undersøkelsen. Jeg tror det er blitt en annen *systematisk* form for utnytting og diskriminering. Tidligere ble polakkene underbetalt. For mange var det til å leve med ettersom de så for seg å være her en kort periode.
- Fremdeles er mange underbetalt. Men de registrerer også at de er ansatt på helt andre vilkår enn nordmenn, nemlig i vikarbyråer der de ikke får betalt mellom arbeidsoppdrag. Mitt inntrykk er at det å være ansatt i et vikarbyrå og aldri vite når eller hvor lenge du har jobb oppleves som verre enn å få dårligere betalt enn norske kolleger.
- Vikarbyråene reklamerer med kjøp 2 betal for 1 og 100% fornøydgaranti. Det er ikke overraskende at polakker plukker opp dette synet på dem som varer.
- Dårlig stillingsvern og vilkårlig tildeling av arbeid bidrar til økt frykt for jobben og et helt annet utgangspunkt for å kreve sin rett.
- Vår erfaring er at det er rimelig lett å organisere polske arbeidere, også i vikarbyråer. Men at det er vanskelig å få dem til å stå frem og kreve sin rett. Vi får tilbakemeldinger om at bare det å organisere seg er upopulært og at konsekvensen blir langt færre, dårligere eller ingen arbeidsoppdrag.
- Det er ingen kompetansekartlegging eller ansiennitetsoversikt som ligger til grunn for hvem som blir tildelt oppdrag. Derfor er det vanskelig å dokumentere sammenhengen mellom å varsle om kritikkverdige forhold eller være tillitsvalgt og ikke å få tildelt oppdrag.
- Det er som regel en polsk mellomleder som tildeler oppdrag og det gjelder å holde seg inne med han. Det er en annen mye hardere kultur mellom formenn og arbeidere i polen som vi også ser her. Det er et stort problem at formennene har så stor makt over arbeiderne.

- Undersøkelsen viser at over 50 % snakker polsk på byggeplassen. Det er fordi polakker ofte jobber i egne grupper.
- Det er et enormt behov for og ønske om språkopplæring blant polakker. Å gå på norskkurs oppleves som dyrt og vanskelig å kombinere med jobb. Gratis norskopplæring ville gjort polakker mindre sårbare i arbeidslivet. Og bidratt til større grad av integrering.
- Da krisa kom i byggebransjen ble polakkene hardest rammet. Mange mistet jobben nærmest på dagen. De måtte henvende seg på NAV hvor de opplevde å få dårlig hjelp.
- Foreningen får enormt mange henvendelser angående NAV. Her er språkbarrieren definitivt det største problemet. Polakker flest verken snakker eller leser norsk. Og de får ikke informasjon på polsk.
- Jeg tror en del av forklaringen på at den reelle ledigheten er dobbelt så høy som den registrerte er at det for mange er veldig vanskelig å orientere seg i NAV-systemet. Et viktig tiltak for å sikre polakker de ytelser de har krav på ville være om NAV ble en del av Servicesenteret for utenlandske arbeidstakere.
- Jeg tror flere polakker ville blitt i Norge dersom de hadde fast jobb. Alle polakker jeg er i kontakt med ønsker fast ansettelse i en norsk bedrift. Mitt inntrykk er at det er stor utskiftning av polske bygningsarbeidere. Sånn som det er nå har vikarbyråer ingen reell plikt til å sikre sine ansatte arbeid. Det finnes altså ingen grenser for hvor mange de kan ha i "poolen" sin.
- Jeg får stadig tilbakemeldinger fra de som har jobbet lenge for et vikarbyrå at de sitter på brakka uten jobb mens nyansatte har arbeidsoppdrag. Slikt blir det dårlig arbeidsmiljø av. Og mange ser seg nødt til å jobbe svart eller reise hjem.